

DOĞRU SÖZLÜK

2023

Avrupa
Birliği **sivil
düşün**

Merhaba,

Türkiye’de devlet korumasında yetişen çocuk ve gençler, haberlerde ve filmlerde çoğunlukla; potansiyel suçlu, şiddet eğilimli veya cinsel istismar mağduru olarak yansıtılıyor; bağımsız birer özne olarak yer almak yerine haberin veya senaryonun nesnesi konumuna getiriliyorlar. Farkında olmadan bu tür etiketlemeler kullanan medya mensupları, toplumsal bir soruna değinmeye ya da çocuk ve insan haklarını gündeme getirmeye çalışırken, ister istemez toplumsal önyargılarımızı pekiştirmiş ve devlet korumasındaki bireyler ile toplum arasındaki mevcut sosyal duvarları daha da güçlendirmiş oluyorlar. Medyanın baskın dili, çoğu zaman bizim de gündelik hayatta kullandığımız sözcükleri oluşturuyor, söylemlerimizi etkiliyor. Biz de etiketleme ile mücadele için 2013-2014 yıllarında Sabancı Vakfı Toplumsal Gelişme Hibe Programı tarafından desteklenen Sosyal Duvarları Yıkılım projesinde DOĞRU SÖZLÜK’ü oluşturduk.

Devlet korumasındaki çocuk ve gençlere yönelik medyadaki ve toplumdaki hatalı söylemleri zaman içinde hep birlikte düzeltmek, ortak bir iletişim dili oluşturmak için DOĞRU SÖZLÜK’ü 2023'te Avrupa Birliği Sivil Düşün Programı desteğiyle güncelledik.

Dönüşümün yalnızca bir parçası ve bir aracı olan DOĞRU SÖZLÜK’ün kurumlar dahilinde geliştirilecek yazım politikalarına ve Türkiye’deki tüm medya çalışanlarına rehber olmasını, toplum tarafından benimsenmesini diliyoruz. Devlet koruması altında yetişen çocuk ve gençlerin önyargılarla karşılaşmadan ve etiketlenmeden hayata atıldığı günlere...

~~KORUNMAYA MUHTAÇ ÇOCUK~~

KORUNMAYA
İHTİYACI OLAN
ÇOCUK

#doğrusözlük

Çocuk korunmaya muhtaç değildir. Çünkü korunma onun en doğal hakkıdır. Tıpkı sevgiye muhtaç olmadığı gibi... Çünkü sevilmek çocuğun en doğal hakkıdır.

“Korunmaya muhtaç çocuk” kavramı ise, bu doğal hakkı çocuğun elinden alır. Muhtaç ifadesi ile ihtiyaç ifadesi aynı kökten gelmekle birlikte Türkçede iki farklı anlam içermektedir. Muhtaç kelimesine bir acizlik anlamı yüklenmişken ihtiyaç kelimesi daha doğal bir durumu ifade etmektedir. Çünkü her insanın çeşitli yasa ve uygulamalarla korunmaya ihtiyacı vardır. Bu nedenle “korunmaya ihtiyacı olan çocuk” ifadesini kullandığımızda, muhtaçlık kavramı üzerinden değil, hak temelli bir yaklaşım üzerinden aşama kaydedebileceğiz.

~~KİMSESİZ ÇOCUK~~
~~YURT ÇOCUĞU~~
~~YUVA ÇOCUĞU~~

DEVLET
KORUMASINDA
YETİŞEN ÇOCUK

#doğrusözlük

Bir sözcük binlerce hayatı değiştirebilir...

Koruma altındaki çocuklar medyada sıklıkla “kimsesiz” ve “yetim” olarak anılmaktadır. Oysa devlet korumasındaki çocuklar kimsesiz değil, yalnızca ailenin ölümü, ekonomik yetersizliği, ihmal ve istismarı gibi çeşitli nedenlerle biyolojik ailesi yanında korunup bakılamayan çocuklardır. Çocukların biyolojik ailelerinin yanı sıra, kurum bakımı altındayken dostlarından oluşan kocaman bir çevreleri vardır. Koruma altında bulunan çocukların %80’inin annesi veya babası hayattadır. “yetim” ve “kimsesiz” kelimelerine toplumda yüklenen bir acizlik anlamı bulunmaktadır. Bu durumda çocuklara yetim ya da kimsesiz demek çocukları tüm güçlü yönlendirinden ayırmak ve toplum içinde yalnızlaştırmak demektir.

“Yurt Çocuğu” ve “Yuva Çocuğu” kalıbı, bugüne kadar basında çıkan haberlerden dizi filmlerdeki tiplemelere kadar hep olumsuz imge ve söylemlerle toplumsal hafızamıza kazındı. “Yurt Çocuğu” ve “Yuva çocuğu”, medyanın da etkisiyle çoğu zaman toplum gözünde şiddete eğilimli, yaramaz, ahlaken düşkün anlamlarını çağrıştırmakta ; ailelerin okulda ve sokakta kendi çocuklarından uzak tutmak istediği başıboş ve “etiketlenmiş çocuk” olarak zihinlerde yer etmektedir.

Devletin bakım ve himayesinde yetişen çocukları işaret etmek istiyorsak “devlet koruması altında yetişen çocuk” ifadesini kullanmalıyız. Ancak unutmamak gerekir ki çocuk çocuktur, önünde bir sıfata gerek yoktur. Koruma altında yetişen çocukların da hayalleri, dostları ve önünde uzanan aydınlık bir geleceği vardır; olmalıdır. Tıpkı tüm çocuklar gibi...

~~YETİM HANE~~
~~KİMSESİZLER YURDU~~

ÇOCUK EVLERİ
ÇOCUK BAKIM
KURULUŞLARI

#doğrusözlük

Türk Dil Kurumu'nun sözlüğünde babası ölmüş çocuklar için “yetim”, babası ölmüş çocukların yaşadıkları kurumlara da “yetimhane” denilmektedir. “Yetimhane” ifadesi özellikle film ve dizilerde çocukların sürekli şiddet gördüğü, ihmal ve istismara uğradığı yerler olarak resmedilmektedir. “yetimhane”de büyüyen çocuklar sorunlu, suçlu, haylaz, uyumsuz olarak gösterilmektedir. Dolayısıyla koruma altında yetişen çocukların “yetimhane”de büyüdüğünü söylemek hem çocuklara yönelik olumsuz algıları beslemekte hem de Türkiye’de “yetimhane” bulunmadığı için yanlış bir kullanım olmaktadır.

2011 yılında Aile ve Sosyal Politika Bakanlığı kurulurken, Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu (SHÇEK) kapatıldı. Bugün medya ve toplumda “Çocuk Esirgeme Yurdu” “Yetiştirme Yurdu” “Sevgi Evleri” ifadelerini sıklıkla duysak da bu kurumlar güncelde var olmayan kurumlardır.

Bu nedenle günümüzde devletin bakım ve korumasında hayata hazırlanan çocukların kaldığı kuruluşları ifade ederken “çocuk evleri” “çocuk evleri sitesi” ve “çocuk bakım kuruluşları” ifadelerini kullanmak doğru olacaktır.

~~EVLATLIK~~

EVLAT EDİNİLEN
ÇOCUK

#doğrusözlük

“Evlatlık” ifadesi çocuğu bir “mal” olarak tanımlar. Bu sözcük, aile içine sonradan dahil olduğunu çocuğa ve ailenin çevresine her zaman hatırlatır. Çocuğu dışarıda tutan, içeriye bütünüyle almayan bir sözcüktür. Bir türlü tam evlat olamama fikrini ayakta tutar.

“Evlat edinilen” ise, Doğru Sözlük’te yerini almalıdır çünkü çocuğu kucaklar, benimser ve evlat yerine koyar.

~~EVLATLIK ALMA~~
~~YUVADAN ÇOCUK ALMA~~

EVLAT EDİNME
KORUYUCU AİLE
OLMA

#doğrusözlük

Devlet korumasında büyüyen çocuk ve gençlerin ailenin bir parçası olmalarını sağlamalıyız. Bunun için ilk başta kullandığımız sözcükleri değiştirmeliyiz.

Çocuklar meta değildir; alınıp satılmazlar! Almak-vermek bir meta çağrışımı yapmaktadır. O zaman neden “evlatlık alma” yerine “evlat edinme” ve “koruyucu aile olma” sözcüğünü kullanmıyoruz?

NOT: Evlat edinme ve koruyucu ailelik iki farklı bakım modelidir.

~~EVLATLIK VERME~~

ÇOCUĞU EVLAT
EDİNDİRME

#doğrusözlük

Çocuğu ailenin bir bireyi gibi görmeyen ve dışlayan “evlatlık” sözcüğü başlı başına hatalı bir kullanımken, “evlatlık verme” ifadesinden çocukların bir meta gibi alınıp verilmesi anlamı çıkmaktadır. Devlet kurumlarında çalışan görevlilerin veya evlat edinmek üzere başvuran ailelerin bile zaman zaman farkında olmadan kullandığı “çocuk verme” kalıbı yerine “çocuğu evlat edindirme”yi kullanalım.

~~GERÇEK AİLE~~
~~ÖZ AİLE~~

BİYOLOJİK AİLE

#doğrusözlük

Koruyucu aile ve evlat edinen aileleri yanında hayata hazırlanan çocuklar sıklıkla “Gerçek annen baban kim?” “Öz ailen nerede?” gibi sorularla karşılaşmaktadır. Oysa çocuğa emek veren, çocuğu ailenin bir bireyi olarak benimseyen, özen yükümlülüğünü üstlenen ve hayatları boyunca onlara destek olan kimse “gerçek anne-baba” odur. Bu nedenle çocuğun kan bağı olan kişi ve aileyi ifade ederken “biyolojik aile” ifadesi kullanılmalıdır.

~~GERÇEK ÇOCUK~~
~~ÖZ ÇOCUK~~

BİYOLOJİK
ÇOCUK

#doğrusözlük

Koruyucu aileler ve evlat edinen aileler sıklıkla “Gerçek çocuğun mu?” “Öz çocuğun yok mu?” gibi sorularla karşılaşmaktadır. Oysa bir aileye dahil olan, o aile ortamında hayata hazırlanan, ailenin iyi ve kötü günlerinde ailenin içinde var olan çocuk o ailenin gerçek çocuğudur. Kan bağıını ifade etmek için ise “biyolojik çocuk” ifadesi kullanılmalıdır.

~~SUÇLU ÇOCUK~~
~~ÇOCUK SUÇLU~~
~~SUÇ İŞLEYEN ÇOCUK~~

SUÇA
SÜRÜKLENEN
ÇOCUK

#doğrusözlük

Çocuklar bazen içinde buldukları şartlar ve yetişkinler tarafından suç teşkil eden süreçlere itilebilirler. Çocukların gelişim süreçleri yetişkinlerden farklılaşmakta, “suç” teşkil eden süreçlere ilişkin kavrayışları tam olmamaktadır. Bu nedenle suça sürüklenen bir çocuktan bahsederken “çocuk suçlu, suçlu çocuk, suç işleyen çocuk” ifadelerini kullanmak çocuğu etiketlemekte, çocuğun yönlendirilebilir doğası ve çocuğun içinde bulunduğu çevre faktörü göz ardı edilerek çocuk hedef gösterilmektedir. Bu nedenle suç teşkil eden bir eylem içerisinde bulunan bir çocuktan bahsederken “suça sürüklenen çocuk” ifadesi kullanılmalıdır.

~~FUHUŞ YAPAN ÇOCUK~~

ÇOCUĞUN TİCARİ
CİNSEL SÖMÜRÜSÜ
ÇOCUĞUN CİNSEL
İSTİSMARI

#doğrusözlük

Çocuk ve fuhuş sözcüklerinin yan yana kullanılması ne etiğe ne de hukuka uygundur. “Fuhuş yaptırılan genç kızlar” veya “fuhuşa teşvik edilmiş çocuklar” gibi kalıplar yerine, “cinsel istismara uğramış çocuklar” demeliyiz. Çünkü Türk Ceza Kanunu ve Çocuk Koruma Kanunu’na göre kişi 18 yaşından önce ergin olsa da çocuk sayılmaya devam eder. 18 yaş altındaki bireylerin fuhuşa yönlendirildiği her vaka başlı başına “çocuğun cinsel istismarı” anlamına gelmektedir. Bu da yalnızca suç değil, aynı zamanda ciddi bir toplumsal ahlak sorunudur.

“Fuhuş” sözcüğünün reytinginin yüksek olması, istismara uğrayan çocukların psikolojik ve fiziksel travmalarını gölgede bırakmakta, bu suçu kavramsal olarak zihnimizde normalleştirmektedir. Organize suç ve insan ticareti kapsamına giren bu tür vakalarda konuyu ele alarak kitlelere duyurmaya çalışan basın mensuplarının, halihazırda ciddi bir örselenme yaşamış çocuklara yönelik olumsuz algılara yol açan rencide edici sözcükleri ve kalıpları kullanmamaları gerekir. Yaşadıkları olumsuzluklardan derin yaralar almış çocukların bilinçlerini, bir de kullandığımız dil ile yaralayarak, onların hayata yeniden tutunmasının önünde engel olmayalım.

TEŐEKKÜR

DOĞRU SÖZLÜK'ün ilk versiyonunun 2013-2014 yıllarında oluşturulmasına destek veren Sabancı Vakfı Toplumsal Gelişme Hibe Programı'na ve Sosyal Duvarları Yıkılım Proje Ekibi'ne;

DOĞRU SÖZLÜK'ün 2022-2023 yıllarında yenilenmesi için destek veren Avrupa Birliği Sivil Düşün Programı'na;

2023'te güncellenmesi sürecinde görüş ve önerilerini paylaşan Koruyucu Aile, Evlat Edinme Derneği (KOREV)'ne, Prof. Dr. Neşe Erol'a, Dr. Gamze Bilir Seyhan'a, Rana Dayıoğlu Oyman'a, Betül Tanrıöver'e, Havvanur Türkmen'e, Nebahat Karasu Atabey'e, Beyza Dönmez'e;

Güncellenme sürecinde desteklerini sunan Hayat Sende Derneği Yönetim Kurulu'ndan Tuğçe Ekin'e, Emrah Şahin'e, Bayram Tunçbilek'e, Elif Gökçe Kazancıoğlu ve Emre Erduran'a;

DOĞRU SÖZLÜK güncellenme sürecini yürüten Hayat Sende Derneği Genel Koordinatörü ve Sosyal Hizmet Uzmanı Rumeysa Bozdemir'e, İdari İşler Sorumlusu ve Sosyal Hizmet Uzmanı Kübra Ünsal'a, İletişim ve Kaynak Geliştirme Sorumlusu Seray Dicle Günay Ekinci'ye;

Çalışmalarımıza ilham ve güç veren devlet koruması altında yetişen tüm çocuk ve gençlere içten teşekkürlerimizi sunuyoruz.

İyi ki varsınız!

Hayat Sende kendileri de devlet korumasında büyüyen gençler tarafından 2007 yılında kurulmuş bir sivil toplum kuruluşudur. Devlet koruması altında yetişen çocuk ve gençlerin hayata güçlü ve eşit fırsatlarda atılması amacıyla burs, mentorluk, ücretsiz hukuki ve psikososyal destek ve çok çeşitli projeler yürütmektedir.

Devlet koruması altında büyüyen çocuk ve gençler yalnız değil!

Koruma altında yetişen gençler korumadan ayrıldıktan sonraki süreçte "sudan çıkmış balık" gibi hissettiklerini ifade ederler. Bu ifade gençlerin toplumda karşılaştıkları güçlüklerle de işaret eder. Biz de doğada var olan uçan balıktan aldığımız ilhamla ve çalışmalarımızla diyoruz ki:

"Balıklar uçabilir
Kuşlar yüzebilir
Koruma altında yetişen çocuk ve gençler
Hayata güçlü ve eşit şartlarda atılabilir"

www.hayatsende.org

bilgi@hayatsende.org

0312 229 44 46

Sosyal Medya Hesaplarımız:
[@hayatsendeorg](https://www.instagram.com/hayatsendeorg)

“Bu çalışma Avrupa Birliği Sivil Düşün Programı kapsamında Avrupa Birliği desteği ile hazırlanmıştır. İçeriğın sorumluluğu tamamıyla Hayat Sende Gençlik Akademisi Derneği'ne aittir ve AB'nin görüşlerini yansıtmamaktadır.”